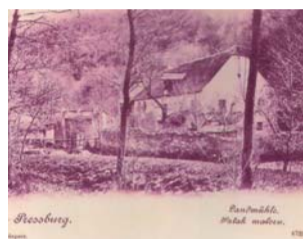

ÔSMY MLYN NA VYDRICI KLEPÁČ

Železná studienka, ako prírodné prostredie, patrí medzi najobľúbenejšie bratislavské rekreačné lokality. Výnimočnosť prostredia spočíva hlavne v harmónii technických stavieb s mlynmi, náhonmi a rybníkmi. Záznamy o 9 vodných mlynoch sú už z roku 1455. Na prelome 19. a 20. storočia postupne zanikla ich pôvodná funkcia a viaceré z nich slúžili napr. ako reštaurácie. Rekonštrukcia ôsmeho mlynu s názvom Klepáč s dôsledným rešpektom k jeho pôvodnému vzhľadu môže byť príkladom, ako pristupovať k zachráneniu objektov kultúrneho dedičstva pre ďalšie generácie.

„Bude pre mňa veľkým zadostučinením, najmä s ohľadom na snahu našich rodičov, dať tomuto krásnemu miestu nádyh dôstojnosti.“

RNDr. Ludmila Sedlárová Rabanová

Koncom 90. rokov minulého storočia sa Klepáč, vlastne jeho ruiny, vrátili (v rámci reštitúcie) pôvodnému majiteľovi. Vlastníčkou schátraného objektu sa stala RNDr. Ludmila Sedlárová Rabanová, ktorá sa v mlyne narodila. Keďže jej snahou bolo, aby objekt slúžil deťom a mládeži, bolo potrebné pristúpiť ku kompletnej rekonštrukcii objektu. Pre tento účel vzniklo Združenie Klepáč,

ktoré celú rekonštrukciu koordinuje. Hlavnými členmi združenia sú Ing. Viliam Sedlár (manžel vlastníčky mlyna), Michael Dragašič (konateľ spoločnosti Euro Active Group, ktorá je generálnym sponzorom rekonštrukcie) a prof. Miron Štrámka (lekár), spoluzakladateľ Združenia Klepáč.

Pohľad do histórie

Mlyny boli prvými lastovkami priemyslu v Bratislave. Vznikli na vodných tokoch využívajúc ich vodnú energiu. Na rieke Vydrice v kaskáde ich bolo vybudovaných 9 a uvádza sa, že už

Lokalita:	Železná studienka, Bratislava
Architektonická štúdia:	MAX-ART
Technické riešenie:	Ing. V. Sedlár
Investor:	Ing. V. Sedlár a Združenie Klepáč
Hlavný zhotoviteľ:	Združenie Klepáč
Obdobie rekonštrukcie:	2006 - 2008

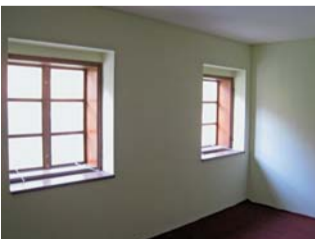
v 15. storočí. O jednom z nich o ôsmom mlyne zvanom Klepáč sú písomné záznamy už z prvej tretiny 17. storočia. Tento mlyn sa nachádzal na akomsi ostrove ohraničenom Vydricou a náhonom na koleso a spomína sa, že mal až tri mlynské kolesá. Výskum z rokov 1975 až 1985 a ani sondáž v roku 2006 ich existenciu nepotvrdili. Všetky mlyny prešli koncom 19. storočia, kedy ich pôvodná funkcia zanikala, stavebnými úpravami. Klepáč bol na začiatku minulého storočia prebudovaný na výletnú reštauráciu a hotel. Až do tretej tretiny minulého storočia bol obývaný. Po opustení objekt rýchlo chátral a v 90. rokoch boli zrútené jeho drevené konštrukcie. Zuby času postupne podľahlo aj murivo novšieho dáta. Zachované a stabilné zostali iba najstaršie múry z kameňa. Na úseku v predpokladanom

mieste odpadového kanála došlo k vykloneniu múru do oblúkového tvaru, v hornej časti dosahoval odklon od zvislice viac ako je hrúbka múru. Príčinou mohlo byť podmáčanie základovej pôdy, čomu nasvedčuje poloha zvýrazneného zamurovaného miesta, kde bol priekopník hriadeľa kolesa do budovy. Toto miesto bolo zistené až po odstránení obojstrannej prímurovky z tehál, zrealizovanej kvôli zamaskovaniu zakrivenia nakloneného múru. Následne k zabezpečeniu stability boli k múru primurované tri piliere z tehál. Neexistuje však zmienka, kedy sa tak stalo.

Konštrukčné riešenie

V snahe zachovať čo bolo možné, prednostne boli zabezpečované základy. Podperné piliere boli postupne odkopané a pätky ich základu boli oboťonované. Za účelom nezaťažiť naklonené murivo, bola stropná konštrukcia uložená na stĺpy pribetónované a armatúrou spojené s murivom. Ukotvenie múru do masy armovanej stropnej konštrukcie, malo zabrániť jej ďalšiemu eventuálnemu pohybu. Keďže bolo treba znížiť zaťaženie na murivo a základy, bola podlahová konštrukcia nad druhým podlažím zvolená ako rámová pozostávajúca z ocelových stĺpov a prievlakov. Výplň vytvárajú hranoly z dreva. Prievlaky sú zvarmi spojené s armatúrou venca položeného na všetky nosné múry. To sa týka aj kamenných múrov. Narušené spojivo

týchto múrov poveternostnými vplyvmi až do výšky jedného metra malo za následok rozobratie nesúdržného kameniva a znovupoloženie kameňov do malty. Toto sa realizovalo na okrajoch múru hrúbky až 80 cm, takže v jeho jadre mohol byť veniec vystužený armatúrou. K zvýšeniu stability nakloneného múru doplnkovo slúžia rozpery z ocelových profilov zakotvených do pilierov a na druhej strane dvorca do stropnej železobetónovej dosky prístrešku. Na tieto rozpery bol položený prírodný žlab vody pre mlynské koleso a v konečnej fáze konzoly boli osalované doskami. Týmto boli ukončené zabezpečovacie práce starých stavebných prvkov a vytvorené predpoklady na postup pri projektovanej obnove. Do horného venca bola zakotvená strešná konštrukcia, v jadre ktorej bol vytvorený priestor pre plánované miestnosti. Izby budú slúžiť na prechodné a krátkodobé ubytovanie, predovšetkým pre mladých ľudí z vidieka počas ich návštevy v Bratislave. Dobové fotografie boli veľmi dobrou pomockou pri rekonštrukcii vonkajšieho vzhľadu krovu vrátane stredového vikiera, kde pôvodne bola umiestnená kladka na vytáhanie vriec s obilím. Pomohli aj pri realizácii prístreškov nad vchodovými dverami. Treba zdôrazniť, že celá rekonštrukcia mlyna Klepáč prebiehala až po dôkladnom našudovaní historických materiálov. Tiež už spomínaný výskum jeho ruín bol východiskovým podkladom pre

dodržanie všetkých základných rozmerov a tvaru pôvodnej stavby.

Dispozičné a materiálové riešenie

Na základe zachovaných historických podkladov a intenzívnou konzultáciou s vlastníkom, arch. kancelária MAX-ART vypracovala dokumentáciu k stavebnému povoleniu. Dispozičné riešenie bolo podmienené účelom. Základnou myšlienkou bolo vytvoriť priestory pre klubovne mládežníckych organizácií, miestnosti pre prechodné ubytovanie mladých návštevníkov Bratislavy, pre ubytovanie správcu objektu a oživenie v minulosti veľmi obľúbenej výletky a záhradnej reštaurácie. Toto riešenie bolo treba vtesnať do priestoru ohraničeného pôvodnými múrmi, pri ich maximálnom zachovaní, integrovaní a prípadnom doplnení novými nerušivými prvkami. Preto aj doriešenie detailov zväčša prebiehalo paralele so stavebnými prácami. Tak napr. vonkajšia „starodávna hrboľatá“ omietka vyžadovala od murárov ručnú prácu a čas na osvojenie si technológií. Tiež predchádzajúce krytiny zo slamy, z dreveného šindľa

či eternitu boli vylúčené. Krytina z pálených alebo betónových škridiel esteticky nevyhovovala. Nakoniec bola zvolená krytina s imitáciou šindľa z plastu, ktorá najviac zodpovedala požiadavkám a predstavám. Tento produkt bol na trhu nový a pre oslovených pokrývačov neznámý. Pán Hajdu, predtým ako sa pustil do realizácie krytiny, sa podrobne oboznámil s materiálom a následne vyrobil profilované rámy okien umožňujú zachované fragmenty z pôvodných okien. V stolárskej dielni HÁFA vyrobili okná zodpovedajúce požiadavkám aj vďaka záujmu a intenzívnej spolupráci s vlastníkom dielne.

Mlyn bez kolesa poháňaného vodou nie je mlynom, a keďže sa pôvodné zachovalo, bolo treba vyrobiť jeho repliku. Informácie z rôznych zdrojov poukázali na takéto kolesá. No až vďaka publikácii J. Hanušina - „Ku genéze najstarších strojov na Slovensku“ a podrobnému popisu v nej, bolo možné navrhnuť primerane vhodné rozmery kolesa a vypracovať podrobnú dokumentáciu pre

jeho výrobu. Najst však výrobca takého kolesa, najmä v okolí Bratislavy, bolo veľkým problémom. Tento problém vyriešila firma HÁFA a predovšetkým pán Fargo, ktorý si so záujmom a nadšením popozeral mlyny v okolí, predebatoval podrobná každý detail a odvážil sa pustil do výroby. Výsledkom je perfektné vyrobené a vyvážené koleso. Takéto mlynské koleso ako jediné v Bratislave a zrejme aj v jej okolí, je otáčané spádovým prítokom vody. Dvere, do objektu Klepáč, vstupné a do hlavnej haly (mlynice) vyrobili stolári bratia Krškoškovci priamo na mieste, podľa starodávneho vzoru. Fotografie zo sedemdesiatich rokov minulého storočia poslúžili páňovi Rigovi z Dunajskej Lužnice na vyrobenie zničenej barokovej mreže na okno.

Stavebné práce na Klepáci práve finišujú, takže možno zovneď povedať, že zámer dať objektu čo najpevnejší a najbližší charakter toho pôvodného bol už dosiahnutý.

V spolupráci s Ing. Viliamom Sedlárom pripravila Martina Trnkusová Foto: B. Golejová, Združenie Klepáč